

McCarthy's jacht op de roden

Gevolgen van een bevlogen anticommunistische redevoering

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde de wereldorde in een tweestrijd tussen twee supermachten: de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Het wederzijdse wantrouwen onttaarde in Amerika in de eerste helft van de jaren vijftig zelfs in een sfeer van angst voor communistische infiltratie in het overheidsapparaat. Dit 'McCarthyisme' zou een lichtend voorbeeld worden van het paranoïde karakter van de Koude Oorlog.

I have here in my hand a list of 205 [State Department employees] that were known to the Secretary of State as being members of the Communist Party and who nevertheless are still working and shaping the policy of the State Department.' Hoewel deze woorden gesproken werden tijdens een ogenschijnlijk onbeduidende bijeenkomst van de Republican Women's Club in het eveneens onbeduidende Wheeling, West Virginia, zouden ze toch een enorme schokgolf teweegbrengen in de Amerikaanse samenleving gedurende de eerste helft van de jaren vijftig. De spreker van dienst was Joseph McCarthy, een op dat moment relatief anonieme senator uit Wisconsin die met deze rede op 9 februari 1950 uit de schaduw zou treden.

Hollywood Blacklist

Wantrouwen ten opzichte van het socialisme en communisme was niet nieuw, het nam immers al sinds het uitbreken van de Russische Revolutie in de Amerikaanse samenleving toe. Tijdens de periode van de 'First Red Scare' ontstond er onder bepaalde groepen in de Verenigde Staten angst voor een soortgelijke wisseling van de macht in eigen land. In de periode 1917-1919 vonden er meerdere grote stakingen en demonstraties van arbeidersbewegingen plaats, die in sommige gevallen eindigden in een gewelddadige confrontatie met hun tegenstanders. Op de Dag van de Arbeid in 1919 vielen er bijvoorbeeld in Cleveland twee doden na een dergelijke geweldsuitbarsting. De opkomst van McCarthy valt binnen de 'Second Red Scare' die plaatsvond tegen de achtergrond van Koude Oorlog. Wantrouwen ten opzichte van het communisme was wijdverspreid nu de Sovjet-Unie was verworpen tot Amerika's grootste rivaal op het politieke wereldtoneel. In het licht van de angst voor vreemde ideologieën werd in de periode van de Tweede Wereldoorlog het House Un-American Activities Committee (HUAC) opgericht dat in haar beginperiode vooral nationaalsocialistische elementen in de Amerikaanse maatschappij onderzocht, maar zich na 1945 vooral bezighield met het communisme. Berucht waren vooral de onderzoeken van het HUAC naar schrijvers en artiesten in Hollywood, verenigd

In *Kleio* geven we experts het woord die wat dieper in zullen gaan op de Verplichte Historische Voorbeelden. Met behulp van deze achtergrondinformatie kunt u uw leerlingen nog beter voorbereiden op de examenstof. Een serie om te bewaren dus. Dit artikel geeft achtergrondinformatie bij het verplichte voorbeeld *Redevoering senator McCarthy over communisten in de Verenigde Staten (1950)*.

Jasper Collette is historicus en schreef zijn thesis over het McCarthyisme.

in de zogenaamde Hollywood Blacklist. Hierdoor werden verschillende acteurs, schrijvers en regisseurs ontslagen en geboycot door filmstudio's omdat zij mogelijk banden hadden met de Amerikaanse communistische partij (CPUSA).

Angst voor spionnen

De beweringen van McCarthy kregen binnen deze context dan ook veel gehoor, aangezien spionage en infiltratie van de Sovjet-Unie binnen de hoogste rangen van het Amerikaanse bestuurlijke apparaat een realistische dreiging zou zijn. Zo werd in 1948 de vermeende spion Alger Hiss gearresteerd, die werkzaam was in het State Department en eveneens actief was binnen de Verenigde Naties. Hiss' politieke ►

Protest tegen de veroordeling van Hollywood acteurs en regisseurs wegens vermeende contacten met de Communistische Partij.

opvattingen stonden lijnrecht tegenover die van de conservatieve anticommunisten: proliberalisme, pro-internationalisme en pro-New Deal. Zijn arrestatie was voor deze groep dan ook een grote overwinning. Het is tot op heden nog steeds niet bekend of Hiss een spion van de Sovjet-Unie was of slechts een lid van de CPUSA, maar de zaak droeg zeker bij aan de angst voor communistische inmenging in de nationale overheid. Daarnaast werden enkele maanden na de rede van McCarthy Julius en Ethel Rosenberg gearresteerd voor het doorspelen van geheime informatie over nucleaire wapens aan de Sovjet-Unie. Als gevolg hiervan werden zij in 1953 geëxecuteerd. Deze gebeurtenissen zorgden ervoor dat McCarthy's claims een stuk meer lading kregen.

‘De felle strijd tussen deze twee kampen verdeelde het Amerikaanse volk, versterkt door de media die uitgesproken pro- of anti-McCarthy waren’

De voedingsbodem voor een massahysterie was dus al enige tijd aanwezig en het was McCarthy die uiteindelijk de lont in het kruitvat zou steken. Dit deed hij echter niet in zijn eentje: de nationale media waren er als de kippen bij om zijn verhaal te verspreiden. Een belangrijke bondgenoot van McCarthy hierin was Robert McCormick, een conservatieve mediamagnaat en fervent anticommunist uit Chicago. McCormick was onderdeel van de zogenaamde McCarthy-lobby die verder bestond uit mediafiguur William Randolph Hearst en enkele anticommunistische politici in Washington. De warme relatie met de pers was gunstig voor McCarthy, omdat het hem de mogelijkheid gaf zijn verhaal aan het grote publiek te vertellen. Ondanks dat de omvang van het aantal

communistische infiltranten in het State Department in zijn volgende speeches steeds veranderde – enkele dagen later waren het er zevenenvijftig, en toen hij zich moest verantwoorden in de Senaat telde hij er eenentachtig – werden zijn beweringen door veel Amerikanen serieus genomen en kreeg hij steun door het hele land.

De inconsistenties in zijn verhaal gingen echter niet geruisloos voorbij en er vormde zich een omvangrijke groep tegenstanders. *Washington Post*-columnist Herbert Block vatte de politieke strategie van de senator samen in één term: McCarthyisme. Grofweg stond dit voor het ongefundeerd beschuldigen en zwartmaken van ‘tegenstanders’ en het creëren van een angstcultuur in de samenleving door middel van onbewezen feiten. McCarthy en zijn bondgenoten verdedigden deze aanpak onder het mom van vaderlandsliefde: ‘McCarthyism is Americanism with its sleeves rolled.’ De felle strijd tussen deze twee kampen verdeelde het Amerikaanse volk, versterkt door de media die uitgesproken pro- of anti-McCarthy waren.

Heksenjacht

Tijdens het presidentschap van Dwight D. Eisenhower – hij keurde McCarthy's acties af, maar bekritiseerde hem nooit openlijk – kreeg de senator na zijn herverkiezing in 1953 ook daadwerkelijk politieke macht. De Republikeinen wisten in deze verkiezingen een meerderheid te behalen in de Senaat en het partijestablishment, waar een groeiend wantrouwen ten opzichte van McCarthy ontstond. Zij benoemden hem tot voorzitter van het Senate Committee on Government Operations. Deze positie stelde inhoudelijk niet veel voor en de gedachte van de partijleiding was dan ook om McCarthy op een plek te zetten waar hij het minste kwaad zou doen. Waar men overheen keek was het feit dat McCarthy hierdoor wel de controle kreeg over het Permanent Subcommittee on Investigations – een orgaan dat bevoegd was verregaande onderzoeken te doen binnen zowel overheidsafdelingen als organisaties die ooit enige vorm van overheidssteun hadden ontvangen. McCarthy kreeg hiermee dus een uiterst waardevol instrument in handen voor zijn strijd tegen het communisme in de VS.

Het gevolg was dat vele overheidsmedewerkers zich moesten verantwoorden voor McCarthy's comité. Een van de organisaties die onder vuur kwam te liggen was het United States Information Agency (USIA) en haar televisie- en radio-omroep Voice of America (VOA) – de officiële spreekbuis van de Amerikaanse regering. McCarthy dagvaardde ongeveer vijftig VOA-werknemers, van wie de verhoren toegankelijk waren voor het grote publiek en integraal werden uitgezonden op televisie. Hij beschuldigde de omroep ervan meerdere personen in dienst te hebben die radio-uitzendingen samenstelden op basis van verboden of controversiële (Sovjet) literatuur. Het

publieke karakter van de verhoren en de harde toon waarmee McCarthy de ondervraagden toesprak deden het hierdoor op een soort heksenjacht lijken. Wederom kon de senator zijn beschuldigingen niet hard maken met enige vorm van bewijs, maar het feit dat de VOA in verband werd gebracht met mogelijke communistische activiteiten was destijds genoeg om ernstig gewantrouwd te worden. Het bleef niet bij enkel deze zaak. Zo gaf het State Department onder druk van het comité haar bibliotheken in Europa de opdracht boeken weg te halen die door mogelijke communistische sympathisanten waren geschreven. Dit onttaardde op sommige locaties in grootschalige boekverbrandingen. De werkwijze van McCarthy stuitte op een gegeven moment wel op obstakels en bleek na verloop van tijd niet meer houdbaar.

Genadeklap

Zijn onderzoek binnen het leger zou uiteindelijk de genadeklap voor zijn politieke carrière betekenen. McCarthy had lucht gekregen van het eervolle ontslag van legertandarts Irving Peress, die was weg-gestuurd omdat hij zich bij loyaliteitsondervragingen op zijn zwijgrecht beriep. De senator vroeg zich af waarom er geen verder onderzoek werd gedaan naar de activiteiten van Peress en ondervroeg hiertoe generaal Ralph Zwicker die het ontslag had verwerkt. Gedurende dit verhoor ging McCarthy verbaal tekeer tegen de generaal en beschuldigde hem van het verbergen van communisten in zijn eigen afdeling. Daarnaast beet hij Zwicker toe dat hij door zijn acties niet geschikt was voor zijn functie, uitspraken die bij de legertop in het verkeerde keelgat schoten. De krijgsmacht beval hierop haar medewerkers niet meer te verschijnen voor het Subcommittee. Vanuit de publieke opinie ontstond eveneens meer weerzin ten opzichte van de senator, aangezien Zwicker een gedecoreerd generaal was die nagenoeg de hele Amerikaanse campagne in de Tweede Wereldoorlog had gediend.

Enkele maanden later beschuldigde het ministerie van Defensie McCarthy en zijn staf druk te hebben uitgeoefend op het leger met als doel een voorkeurs-behandeling te regelen voor een van zijn stafleden, G. David Schine, die op dat moment zijn dienstplicht vervulde. De senator wuifde deze bewering weg en noemde het een wraakactie vanwege zijn confrontatie met Zwicker. Volgens McCarthy gebruikte de leiding van de krijgsmacht deze kwestie om de aandacht af te leiden van zijn onderzoeken binnen het Pentagon, die sterk zouden worden gehinderd van bovenaf. Dit conflict mondde uit in de zogenaamde Army-McCarthy Hearings, een drie maanden durend juridisch gevecht dat integraal op televisie werd uitgezonden. Het besluit hiervan was dat McCarthy zelf geen onredelijke druk had uitgeoefend ten behoeve van Schine, maar dat het leger op enkele momenten wel het onderzoek binnen haar gelederen had verstoord. Deze uitkomst was ogenschijnlijk niet heel

ongunstig voor McCarthy, ware het niet dat hij zich tijdens de verhoren manifesteerde als een oneerlijk en onbeschoft persoon. Zijn beschuldigingen en beledigingen aan het adres van zijn tegenstanders werden zo ongeloofwaardig dat hij zijn krediet verspeelde. Het feit dat het televisiepubliek met eigen ogen het proces kon aanschouwen, zorgde ervoor dat zijn waarderingscijfers een flinke duikeling maakten.

‘Bibliotheken in Europa kregen de opdracht boeken weg te halen die door mogelijke communistische sympathisanten waren geschreven. Dit onttaardde op sommige locaties in grootschalige boekverbrandingen’

Binnen de Republikeinse partij had men intussen ook genoeg van McCarthy en nu zijn populariteit flink was gedaald namen zijn partijgenoten een voor een afstand van de senator. Uiteindelijk kreeg hij in december 1954 van de Senaat een *censure* opgelegd: een soort zware veroordeling vanwege onfatsoenlijk gedrag. Hiermee werd McCarthy politiek buitenspel gezet en besteedde de pers geen aandacht meer aan hem. Zo kwam er een einde aan vier jaar McCarthyisme, en daalde de angst voor binnenlandse infiltratie van het communisme ook significant. ■

Julius en Ethel Rosenberg vlak na hun veroordeling, 1 januari 1951.

Verder lezen

- E. R. Bayley**, *Joe McCarthy and the Press* (Madison 2005).
- L. Ceplair**, *Anti-Communism in Twentieth-Century America: A Critical History* (New York 1982).
- R. Cohn**, *McCarthy* (New York 1968).
- F. J. Cook**, *The Nightmare Decade: The Life and Times of Joe McCarthy* (New York 1971).
- D. Oshinsky**, *A Conspiracy So Immense: The World of Joe McCarthy* (New York 1983).